

Д. Сікоза, О. Дзнеладзе, О. Симоненко

ДАЧІ — КОМПЛЕКС ДОБИ ВЕЛИКОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ НАРОДІВ З ХЕРСОНЩИНИ

Стаття містить публікацію та аналіз комплексу речей (пряжки та намисто) зі зруйнованого поховання доби Великого переселення народів з Херсонщини (селище Дачі поблизу м. Херсон). Аналогії дозволяють припустити належність поховання заможній жінці і визначити його дату як другу чверть V ст. Предмети було викрадено військами РФ з Херсонського обласного краєзнавчого музею восени 2022 р.

Ключові слова: Дачі, Херсонщина, доба Великого переселення народів, випадкова знахідка, поховання.

ОБСТАВИНИ ЗНАХІДКИ

У 2006—2007 рр. біля кургану, що знаходиться на землях кооперативу «Дачі» на схід від м. Херсон, було облаштовано протипожежний рів. Під час риття траншеї землерийною технікою зруйнували поховання. Вцілілі речі було передано до Херсонського обласного краєзнавчого музею, але не одразу, а лише через декілька років після знахідки. Достовірних даних про повний склад комплексу немає. До музею потрапило намисто з напівкоштовних мінералів, три срібні пряжки та ліплене біконічне залощене прясельце чорного кольору.

Кісток скелету до музею не передавали.

Із 2017 р. знахідки з комплексу Дачі експонувалися на виставці «Степова Еллада» Херсонського обласного краєзнавчого музею (рис. 1).

У 2022 р. під час відступу з міста війська РФ пограбували Херсонський краєзнавчий музей. Комплекс із Дач разом із документацією було викрадено (рис. 2). Збереглися лише фото та опис речей, зроблений М. Й. Абікуловою у 2012—2013 рр.

© Д. СІКОЗА, О. ДЗНЕЛАДЗЕ, О. СИМОНЕНКО, 2025

This is an Open Access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

ОПИС РЕЧЕЙ

Намисто.

Разок намиста з 34 бурштинових та 2 (геширових?) намистин різних типів. Бурштин крихкий, червоного та темно-червоного кольору, з матовою патиною та численними дрібними тріщинками. П'ять дрібних намистин збереглися у фрагментах (рис. 3).

1—4. Великі намистини з бурштинової гальки, неправильної форми, із ледь оформленими краями. Розміри, мм: 49 × 46, 36 × 30, 30 × 26, 31 × 19. Діаметри каналів від 8 до 4 мм. Належать типу Алексеева 44 (Алексеева 1978, с. 25—26).

5. Бурштинова намистина сплюснено-призматична з повздовжньою дисторсією, шестикутна в перетині, розміри 28 × 22 мм. Діаметр каналу 5 мм.

6. Видовжена шестигранна геширова намистина з підтесаними ребрами, розміри 36 × 15 мм. Схожа на тип Алексеева 73, рубіж II—III ст.

7. Намистина з видовженої бурштинової гальки із ледь оформленими кутами, перетин різний, близький до підтрикутного, розміри 19 × 9 мм, належить типу Алексеева 44 (Алексеева 1978, с. 25—26).

8. Призматична бурштинова намистина зі зрізаними кутами та повздовжнім циліндричним каналом, розмірами 9 × 17 мм, діаметр каналу 2,3 мм. Тип Гопкало VI/3 (Гопкало 2008, с. 70).

9. Підвіска з дрібної бурштинової гальки, з біконічним отвором у верхній частині та сплюсненим нижнім краєм, розмірами 12 × 12 мм, діаметр каналу 2 мм. Близьку аналогію знайдено в похованні 5.1948 р. Пашковського могильника, датованого 530—570 рр. (Мастыкова, Казанский, Сапрыкина 2016, с. 80; Смирнов 2016, рис. 17: 6).

10. Округло-сплощена бурштинова намистина діаметром 29 мм, канал циліндричний, з глибокими зворотньоконічними фасками (катушкоподібний), діаметром 5 мм. Виготовлена з обробленої природної бурштинової гальки, зашліфована. Тип Гопкало I/1, класифіковано А. В. Мастиковою як дископодібні (Мастыкова 2009, с. 96).

11. Округло-сплощена бурштинова намистина діаметром 21 мм. Канал циліндричний, діаметром 5 мм. Тип Гопкало I/1. Подібну намистину знайдено в похованні гунського часу Мухіно 2, 430—450 рр. Намисто такого типу поширене протягом усього V — першої половини VI ст. (Мастыкова, Земцов 2014, с. 210, илл. XVII: 19).

12. Коротко-циліндрична намистина із опуклими заокругленими торцями, діаметром 21 мм. Канал циліндричний, діаметром 3 мм. Тип Алексеева 11, II—III ст., особливої популярності набули у IV ст. (Алексеева 1978, с. 24). Близькі за формою намистини названі А. В. Мастиковою диско-конічним, зустрічаються у V — першій половині VI ст. (Мастыкова 2009, с. 95—96).

13. Округло-сплощена намистина з конічним заглибленням на одному з торців. Діаметр 20 мм, канал циліндричний 5 мм. Виготовлено з ледь обробленої природної бурштинової гальки. Тип Гопкало I/1.

14, 15. Дві короткоциліндричні намистини з опуклими заокругленими торцями, діаметром 19 та 17 мм. Канал циліндричний, із глибокими зворотньоконічними фасками (катушкоподібний), діаметром 5 та 4 мм. Тип Алексеева 11 (Алексеева 1978, с. 24).

16. Округло-сплощена намистина з конічним заглибленням на одному з торців, діаметром 17 мм, діаметр каналу 4 мм. Виготовлена з ледь обробленої природної бурштинової гальки. Тип Гопкало I/16.

17, 18. Дві округло-сплощені намистини діаметром 17 та 16 мм. Діаметр каналу 4 та 3 мм. Виготовлені недбало, мають природні нерівності поверхні. Тип Гопкало I/16.

19. Округла поперечно-здавлена бурштинова намистина діаметром 15 мм. Діаметр каналу 3 мм. Тип Темпельман-Мончинська 431, невеличкі бочкоподібні намистини. Прикраси такого типу знайдено в могилах фази С2 та доби Великого переселення народів (Tempelmann-Maczyńska 1985, s. 75).

20. Округло-сплощена намистина діаметром 14 мм. Діаметр каналу 2 мм. Виготовлена недбало, має природні нерівності поверхні. Тип Гопкало I/16.

21—24. Округлі поперечно-здавлені бурштинові намистини, діаметр 13—15 мм. Діаметр каналів 3—4 мм.

25, 26. Чотири округло-сплощені намистини діаметром 13 мм. Діаметр каналу 3 мм. Виготовлена недбало, має природні нерівності поверхні. Тип Гопкало I/16.

27. Циліндрична бурштинова намистина діаметром 10 мм. Діаметр каналу 5 мм. Тип Гопкало I/1a. Подібну, але більшу за розмірами намистину знайдено в похованні Мухіно 2 (Мастыкова, Земцов 2016, с. 131, 136, рис. 2: 31).

28. Бочкоподібна поперечно-здавлена бурштинова намистина типу Алексеева 5. Подібні намистина походять із комплексів I—IV ст. (Алексеева 1978, с. 24).

Рис. 1. Археологічний комплекс Дачі на виставці «Степова Еллада» Херсонського обласного краєзнавчого музею (фото ХОКМ)

Fig. 1. Assemblage Dachi as a part of exhibition «Stepova Ellada» («Steppe Hellas») in Kherson Museum of Local Lore (photo by Museum)

Рис. 2. Виставка «Степова Еллада» після пограбування музею військами РФ восени 2022 р. (фото ХОКМ)

Fig. 2. The exhibition «Steppe Hellas» after the robbery of the Kherson Museum of Local Lore by Russian troops in the autumn of 2022 (photo by Museum)

29, 30. Дві сплющено-овальні намистини розмірами 9×12 і 8×10 мм. Тип Алексеева 44, датовані I—IV ст. (Алексеева 1978, с. 25—26).

31. Коротко-циліндрична бурштинова намистина, діаметром 8 мм. З широким каналом, діаметром 3 мм. Тип Алексеева 7, I—IV ст. (Алексеева 1978, с. 23—24).

32—36. Збереглися лише дрібні фрагменти намистин, аналогічні № 31.

Пряжки.

37. Срібна пряжка з круглою рамкою та рухомим язичком. Рамка розмірами $2,0 \times 2,2$ см, кругла в перетині, значно потовщена спереду. Язичок хоботоподібний, сильно висунутий за рамку, овальний в перетині, з уступом на основі (рис. 4: 1).

38. Срібна двочастна (щиткова) пряжка з круглою рамкою та подвійним прямокутним щитком. Рамка масивна, розмірами $1,6 \times 1,5$ см, кругла в перетині, потовщена спереду. Щиток

прямокутний, розмірами $1,4 \times 1,0$ см, з наскрізним отвором. Лицьова частина щитка товща та оброблена ретельніше. Щиток кріпився до ремня штифтом, який зберігся. На лицьовій частині щитка він відполірований, майже не помітний. Язичок масивний, хоботоподібний, сильно висунутий за рамку, напівовальний в перетині, з уступом на основі (рис. 4: 2).

39. Срібна двочастна (щиткова) пряжка з круглою рамкою та подвійним прямокутним щитком. Рамка розмірами $1,7 \times 1,5$ см, кругла в перетині, потовщена спереду. Щиток прямокутний, розмірами $1,2 \times 0,9$ см, з наскрізним отвором. Лицьова частина щитка товща та оброблена ретельніше. Щиток кріпився до ремня штифтом, який зберігся. На лицьовій частині щитка він має опуклу пляшку. Язичок хоботоподібний, сильно висунутий за рамку, майже круглий в перетині, прикрашений чотирма поперечними врізними смугами на кінці, з уступом на основі (рис. 4: 3).

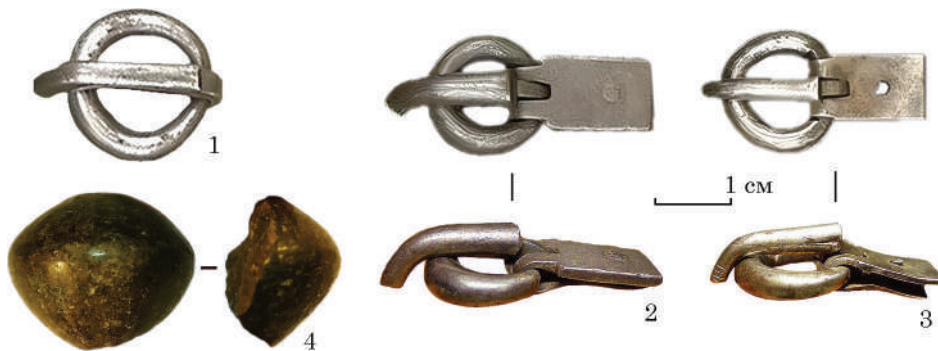

Рис. 3. Намисто з комплексу Дачі

Fig. 3. Beads from Dachi

Рис. 4. Знахідки з комплексу Дачі: 1 — поясна срібна пряжка; 2, 3 — срібні пряжки від взуття; 4 — ліплене прясельце

Fig. 4. Artifacts of Dachi assemblage: 1 — silver belt buckle; 2, 3 — silver footwear buckles; 4 — hand-made spindle whorl

Прясельце.

40. Половина ліпленого біконічного асиметричного прясельця із чорною залощеною поверхнею. Орієнтовні розміри: $2,5 \times 2,5$ см. Тісто брунатного кольору із домішками (рис. 4: 4).

АНАЛОГІЇ І ДАТУВАННЯ

Великі намистини із бурштинової гальки і подібні ним поширені в античних центрах Північного Причорномор'я на межі I—II ст., але зустрічаються також і в комплексах III—IV ст. (Алексеева 1978, с. 25—26).

Характерні вони й для комплексів варварського населення. Аналогічні намистини знайдені в катакомбі 119 могильника Червоний Маяк, де їх датовано в межах першої половини II ст. н. е. (Дзєнєладзе 2016, с. 59, 61).

В могильнику Опушки намиста з бурштинової гальки знайдено в пограбованій могилі 76, яку за комплексом намистин, що збереглися, датовано II — першою половиною III ст. н. е., та віднесено до типу Стоянова 132 (Стойнова 2012, с. 82). Значна кількість бурштинового намиста, включно з великими намистинами з бурштинової гальки, знайдено серед речей поховань 1 та 4 в склепі 346, датованому серединою — другою половиною III ст. н. е. (Храпунов, Стоянова 2022, с. 269, 278, рис. 7: 5; с. 296, рис. 19: 18). Дуже великі намистини з природних шматків бурштину знайдено в пізньосарматському похованні 2 кургану 13/1988 могильника у с. Велика Дмитрівка (Трейстер 2020, с. 164, 167, 221, рис. 12). Комплекс може бути датований другою половиною III — першою половиною IV ст. н. е. (Берестнєв 2017, с. 205).

Видовжені бурштинові намистини є в комплексах I ст. до н. е. — IV ст. н. е. (Алексеева 1978, с. 25—26). Подібну намистину знайдено в похованні 30 східного некрополя Фанагорії, датовано першою чвертю V ст. (Медведев 2009, рис. 3: 18).

У Північному Причорномор'ї призматичні бурштинові намистини знайдено в одному з поховальних комплексів могильника Совхоз 10, де вони датовані другою половиною I — початком II ст. н. е. В Косаново намиста такого типу знайдено в похованні фаз 3—4 за Є. Л. Гороховським (Гороховський 1988, с. 34—46). В Центральній Європі аналогічні намистини віднесені до фази D (Гопкало 2008, с. 70).

Дископодібні бурштинові намистини мають широкий ареал, у Північному Причорномор'ї датовані II—IV ст., у Центральній Європі датовані періодом B1—D, аналогії відомі також в аланських пам'ятках Північного Кавказу (Гопкало 2008, с. 68). Подібні намистини знайдено в катакомбі 10 могильника 2 біля Лермонтовської скелі, де їх датовано кінцем IV — початком V ст. (Руніч 1976, с. 236, рис. 6: 9, 11).

Великі дископодібні бурштинові намистини поширені в пам'ятках Європи доби Великого переселення народів в V та першій половині

VI ст., однак час від часу трапляються і доживають до початку VII ст. (Мастыкова 2009, с. 96).

Аналогії № 10, 11, 13—18, 20, 25, 26, 31 знайдено разом з пряжкою геральдичного стилю з В-подібним пустотілим кільцем та щитком у формі риб'ячого хвоста в тайнику поховання 5.1949 Пашковського могильника 1. Комплекс датовано приблизно 530—600 рр. (Мастыкова, Казанский, Сапрыкина 2016, с. 14; Смирнов 2016, с. 23—24, рис. 125).

Одночастну круглу пряжку можна вважати поясною, за аналогічною знахідкою з Усть-Альмінського могильника (Пуздровский, Зайцев, Неневоля 1999, рис. 6: 16). Не зважаючи на відсутність декору язичка, пряжка повністю подібна за конструкцією та розмірами, а знахідка в комплексі іншої пряжки з подібним до Усть-Альмінського декором язичка дозволяють датувати ці поховання в межах одного часу.

Щиткові пряжки були, скоріш за все, аксесуарами взуття. Е. А. Хайредінова відзначає широкий ареал пряжок, подібних нашим, на території від Волги до Піренейського півострова і датує їх першою половиною V ст. (Хайредінова 2003, с. 125). Характерні вони для поховань горизонту Унтерзібенбрунн (Tejral 2011, Abb. 109: 8; 161: 4, 5; 167: 10, 11). Їхні язички напівовальні та округлі в перетині, один оформлений нарізками на передньому кінці, як у пряжок гунського поховання 2 з Біляуса у Криму (Дашевская 2014, табл. 172: 6), гунського поховання Усть-Альмінського могильника (Пуздровский, Зайцев, Неневоля 1999, рис. 6: 16) та склепу 88 могильника Лучисте (Айбабін, Хайредінова 1997, рис. 5: 9, 16: 21).

Срібна пряжка від взуття із масивнішим язичком (№ 38) дуже подібна пряжці поховання 2 могильника Біляус. Її датував О. В. Комар фазою C 2 (420—445 рр.), а за Я. Тейралом — період D2 (380/400—440/450 рр.). Поховання синхронне горизонту Унтерзібенбрунн (Комар 2000, с. 26).

Прясельце із нашого комплексу речей можна віднести до типу B 211 за типологією Б. В. Магомедова (Магомедов 2015, с. 23), вони описані також як «асиметричні біконічні прясельця». Їхнє походження може бути пов'язане із сарматським населенням (Магомедов 2015, с. 39).

ВИСНОВКИ

Зруйноване поховання на території кооперативу «Дачі», найімовірніше, належало жінці. За аналогічними знахідками його можна датувати в межах 425—445 рр., або другою чвертю V ст. Хоч це доба панування гунів, наявність в похованні прясельця може вказувати на інше етнічне походження похованої.

Срібні пряжки поясу та взуття та багате намисто з напівкоштовного каменю свідчать про заможний статус жінки.

Це не перша випадкова знахідка поховання доби Великого переселення народів на Херсон-

щині, що вказує на перспективність розвідок та досліджень регіону для пошуку пам'яток даного періоду.

Цей комплекс дуже важливий, оскільки більшість знахідок зосереджено на лівобережжі області — Нова Маячка, Олешки, Кучугури, Сагі, Раденськ, Пролетарка (Засецкая 1994, с. 53, 167—168, 171—172, 173) та Ушкалка (Шаповалов 2005, с. 322—324). І хоч правобережна частина Херсонської обл. досліджена досить щільно, пам'ятки гунського часу там не такі численні.

ЛІТЕРАТУРА

Айбабин, А. И., Хайрединова, Э. А. 1997. Ранние комплексы могильника у села Лучистое в Крыму. *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии*, VI, с. 274-311.

Алексеева, Е. М. 1978. *Античные бусы Северного Причерноморья*. Свод археологических источников. Г 1-12. Москва: Наука.

Берестнёв, Р. С. 2017. *Сарматы в междуречье Хопра и Волги*. Диссертация канд. ист. наук. Воронеж.

Гопкало, О. В. 2008. *Бусы и подвески черняховской культуры*. Киев: Корвін-Піотровський А. О.

Гороховский, Е. Л. 1988. Хронология черняховских могильников Лесостепной Украины. В: *Чтения V Международного конгресса археологов-славистов*. 4. Киев: Наукова думка, с. 34-46.

Дашевская, О. Д. 2014. *Некрополь Беляуса*. Симферополь: Феникс.

Дзনেладзе, О. С. 2016. Намисто могильника Червоний Маяк (розкопки 2011—2013 рр.). *Археологія*, 1, с. 53-63.

Засецкая, И. П. 1994. *Культура кочевников южнорусских степей в гуннскую эпоху (конец IV — V вв.)*. Санкт-Петербург: Эллипс.

Комар, А. В. 2000. Актуальные проблемы хронологии материальной культуры гуннского времени Восточной Европы. *Степи Европы в эпоху средневековья*, 1, с. 19-53.

Магомедов, Б. В. 2015. *Керамические пряслища черняховской культуры*. Киев: Майдан.

Мастыкова, А. В. 2009. *Женский костюм Центрального и Западного Предкавказья в конце IV — середине VI века н. э.* Москва.

Мастыкова, А. В., Земцов, Г. Л. 2014. «Княжеское» женское погребение на поселении Мухино-2 гуннского времени на верхнем Дону. *Краткие сообщения института археологии*, 234, с. 200-222.

Мастыкова, А. В., Земцов, Г. Л. 2016. Богатое погребение на поселении Мухино-2 на Верхнем Дону и имущественная градация привилегированных могил гуннского времени в Барбарикуме (группа Унтерзибенбрунн). *Краткие сообщения института археологии*, 244, с. 131-145.

Мастыкова, А. В., Казанский, М. М., Сапрыкина, И. А. 2016. *Пашковский могильник № 1. 2: Исследование материалов Пашковского могильника № 1*. Москва: ИА РАН; Санкт-Петербург: Нестор-История.

Медведев, А. П. 2009. Два позднеантичных склепа восточного некрополя Фанагории. В: *Фурасев, А. Г. (ред.). Гунны, готы и сарматы между Волгой и Дунаем*. Санкт-Петербург: СПбГУ, с. 167-182.

Пуздровский, А. Е., Зайцев, Ю. П., Неневоля, И. И. 1999. Погребение воина гуннского времени на Усть-Альминском могильнике. *Херсонесский сборник*, 10, с. 194-207.

Рунич, А. П. 1976. Захоронение вождя эпохи раннего средневековья из Кисловодской котловины. *Советская археология*, 3, с. 256-266.

Смирнов, К. Ф. 2016. *Пашковский могильник № 1. 1: Раскопки Пашковского могильника № 1 в 1947—1949 гг.* Москва: ИА РАН; Санкт-Петербург: Нестор-История.

Стоянова, А. А. 2012. *Детские погребения из могильника Опушки (по результатам раскопок 2003—2009 гг.)*. Симферополь: Доля.

Трейстер, М. Ю. 2020. Бусы и элементы декора из янтаря в ювелирных изделиях из погребений кочевников Азиатской Сарматии в контексте торговли экзотическими материалами в Евразии. В: *Чореф, М. М. (ред.). Археология, история, нумизматика, сфрагистика и эпиграфика*. Нижневартовск: Киммерия, с. 148-223.

Хайрединова, Э. А. 2003. Обувные наборы V—VII вв. из Юго-Западного Крыма. *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии*, X, с. 125-160.

Храпунов, И. Н., Стоянова, А. А. 2022. Склеп III в. н. э. с украшениями в позднеархейском полихромном стиле из могильника Опушки. *Крым в сарматскую эпоху (II в. до н. э.—IV в. н. э.)*, VIII, с. 268-324.

Шаповалов, Г. И., 2005. Золотий колт гунського часу з колекції ЗОКМ. *Старожитності степового Причорномор'я і Криму*, 12, с. 322-324.

Tejral, J. 2011. *Einheimische und Fremde: das norddanubische Gebiet zur Zeit der Völkerwanderung*. Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik. Brno.

Tempelmann-Maczyńska, M. 1985. *Die Perlen der römischer Kaiserzeit und der früher Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*. Mainz am Rhein.

REFERENCES

Aibabin, A. I., Khairedinova, E. A. 1997. Rannye komplekсы mogilnika u sela Luchistoe v Krymu. *Materialy po arkheologii, istorii i etnografii Tavrii*, VI, s. 274-311.

Alekseeva, E. M. 1978. *Antichnye bussy Severnogo Prichernomoria*. Svod arkheologicheskikh istochikov. G 1-12. Moskva: Nauka.

Berestnev, R. S. 2017. *Sarmaty v mezhdureche Khopra i Volgi*. Dissertatsiya kand. ist. nauk. Voronezh.

Gopkalo, O. V. 2008. *Busy i podveski cherniakhovskoi kultury*. Kiev: Korvin-Piotrovski A. O.

Gorokhovskii, E. L. 1988. Khronologiya cherniakhovskikh mogilnikov Lesostepnoi Ukrainy. In: *Chteniya V Mezhdunarodnogo kongressa arkheologov-slavistov*. 4. Kiev: Naukova dumka, s. 34-46.

Dashevskaya, O. D. 2014. *Nekropol Beliausa*. Simferopol: Feniks.

Dzneladze, O. S. 2016. Namysto mohylnyka Chervonyi Maiak (rozkopky 2011—2013 rr.). *Arkheolohiia*, 1, s. 53-63.

Zasetskaia, I. P. 1994. *Kultura kochevnikov iuzhnorusskikh stepei v gunnskuiu epokhu (konets IV — V v.)*. Sankt-Peterburg: Ellips.

Komar, A. V. 2000. Aktualnye problemy khronologii materialnoi kultury gunnskogo vremeni Vostochnoi Evropy. *Stepi Evropy v epokhu srednevekovia*, 1, s. 19-53.

Magomedov, B. V. 2015. *Keramicheskie priaslitza cherniakhovskoi kultury*. Kiev: Maidan.

Mastykova, A. V. 2009. *Zhenskii kostium Tsentralnogo i Zapadnogo Predkavkazia v kontse IV — seredine VI veka n. e.* Moskva.

Mastykova, A. V., Zemtsov, G. L. 2014. «Kniazheskoe» zhenskoe pogrebenie na poselenii Mukhino-2 gunnskogo vremeni na verkhnem Donu. *Kratkie soobshcheniia instituta arkheologii*, 234, s. 200-222.

Mastykova, A. V., Zemtsov, G. L. 2016. Bogatое pogrebenie na poselenii Mukhino-2 na Verkhnem Donu i imushchestvennaia gradatsiia privilegirovannykh mogil gunnskogo vremeni v Barbarikume (gruppa Unterzibenbrunn). *Kratkie soobshcheniia instituta arkheologii*, 244, s. 131-145.

Mastykova, A. V., Kazanskii, M. M., Saprykina, I. A. 2016. *Pashkovskii mogilnik N 1. 2: Issledovanie materialov Pashkovskogo mogilnika N 1*. Moskva: IA RAN; Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriia.

Medvedev, A. P. 2009. Dva pozdneantichnykh sklepa vostochnogo nekropolia Fanagorii. In: Furaseva, A. G. (ed.). *Гуни, готи і сармати між Волгою і Дунаєм*. Sankt-Peterburg: SPbGU, s. 167-182.

Puzdrovskii, A. E., Zaitsev, Iu. P., Nenevolia, I. I. 1999. Pogrebenie voina gunnskogo vremeni na Ust-Almynskom mogilnike. *Khersonesskii sbornik*, 10, s. 194-207.

Runich, A. P. 1976. Zakhronenie vozhdia epokhi rannego srednevekovia iz Kislovodskoi kotloviny. *Sovetskaia arkhologia*, 3, s. 256-266.

Smirnov, K. F. 2016. *Pashkovskii mogilnik N 1*. 1: Raskopki Pashkovskogo mogilnika N 1 v 1947—1949 gg. Moskva: IA RAN; Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriia.

Stoianova, A. A. 2012. *Detskie pogrebeniia iz mogilnika Opushki (po rezul'tatam raskopok 2003—2009 gg.)*. Simferopol: Dolia.

Treister, M. Iu. 2020. Busy i elementy dekora iz iantaria v iuvelirnykh izdeliakh iz pogrebenii kochevnikov Aziatskoi Sarmatii v kontekste torgovli ekzoticheskimi materialami v Evrazii. In: Choref, M. M. (ed.). *Arkheologiia, istoriia, numizmatika, sfragistika i epigrafika. Nizhnevartovsk: Kimmeriia*, s. 148-223.

Khairudinova, E. A. 2003. Obuvnye nabory V—VII vv. iz Iugo-Zapadnogo Kryma. *Materialy po arkheologii, istorii i etnografii Tavrii*, X, s. 125-160.

Khrapunov, I. N., Stoianova, A. A. 2022. Sklep III v. n. e. s ukrasheniiami v pozdnerimskom polikhromnom stile iz mogilnika Opushki. *Krym v sarmatskuiu epokhu (II v. do n. e. — IV v. n. e.)*, VIII, s. 268-324.

Shapovalov, H. I., 2005. Zoloty kolt hunskeho chasu z koleksii ZOKM. *Starozhytnosti stepovoho Prychornomoria i Krymu*, 12, s. 322-324.

Tejral, J. 2011. *Einheimische und Fremde: das norddanubische Gebiet zur Zeit der Völkerwanderung*. Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik. Brno.

Tempelmann-Maczyńska, M. 1985. *Die Perlen der römischer Kaiserzeit und der früher Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*. Mainz am Rhein.

D. Sikoza, O. Dzeladze, O. Symonenko

DACHI — THE GREAT MIGRATION PERIOD ASSEMBLAGE FROM KHERSON REGION

In 2006—2007 during the digging of the ditch at the barrow near cottage zone Dachi the burial was destroyed. The artifacts were transferred to the Kherson Museum of Local Lore. The Dachi assemblage included amber and jet beads, three silver belt and shoe buckles, and a hand-made biconical spindle whorl. The bones of the skeleton were not transferred to the museum.

In 2022 the museum was robbed by Russian troops. The Dachi assemblage along with the documentation was also stolen. Only the descriptions of the items made by Maryna Abikulova in 2012—2013 survived.

Large and small beads made of amber pebbles and similar items have been found in the Greek and Roman cities of the North Pontic Region of the 1st—4th centuries AD. Beads of these types were also typical for barbarian sites of this period. Similar beads were found in the Late Scythian necropolises of Chervonyi Mayak, Opushki, and Velyka Dmytriievka.

Elongated amber beads were found in burials of the 1st century BC—4th century AD. A similar bead was found in the burial 30 of the eastern necropolis of Phanagoria, dated to the first quarter of the 5th century.

Prismatic amber beads were found in the burial of Crimean necropolis Sovkhoz 10 where they were dated to the second half of the 1st — beginning of the 2nd century AD. In Kosanovo the bead of this type was found in the burial of phases 3—4 according to Yevgen Gorokhovskiy.

In Central Europe, similar beads are attributed to the phase D of Late Roman Age.

Disc-shaped amber beads have a wide range, in the North Pontic Region they date to the 2nd—4th centuries AD, in Central Europe they date to the period B1—D, analogies are also known in Alan sites of the North Caucasus. Similar beads were found in catacomb 10 of burial ground 2 near Lermontovskaya Skala, and dated to the late 4th — early 5th century.

Large disc-shaped amber beads are common in European Great Migration Period sites of the 5th and first half of the 6th centuries but they are occasionally found and existed until the beginning of the 7th century.

The analogies to beads number 10, 11, 13—18, 20, 25, 26, 31 were found together with a heraldic-style buckle with hollow ring and a shield in the shape of a fish tail in the burial cache 5.1949 of Pashkovsky burial ground 1. The assemblage was dated to 530—600.

The buckles were typical of the Untersiebenbrunn horizon graves. They were popular in the large area from the Volga to the Iberian Peninsula. Buckles similar in design and decoration were found in burials of the Hun period of Bilyaus, Ust-Alma necropolises and crypt 88 of necropolis Luchiste. Buckles of these types were dated by Oleksiy Komar to phase C 2 (420—445 AD), and by Yaroslav Teyral to period D2 (380/400—440/450 AD).

The spindle whorl from Dachi could be attributed to type B 211 according to the typology of Borys Mago-medov, this type was also described as «asymmetric biconical spindle whorls», their origin can be associated with the Sarmatians.

The Dachi burial most likely belonged to a woman. According to similar finds, it can be dated between 425 and 445 or to the second quarter of the 5th century. Although this was the period of Hun domination on these territories, the presence of a spindle whorl in the burial may indicate a different ethnic origin of the buried woman.

Silver belt and footwear buckles as well as a rich necklace of semiprecious stones indicate the wealthy status of the woman.

Keywords: Dachi, Kherson region, Great Migration period, accidental find, burial.

Отримано 21.04.2025

ДЗНЕЛАДЗЕ Олена Сергіївна, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України, Київ, Україна.

Olena DZNELADZE, PhD, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID: 0000-0003-3564-217X, e-mail: dzynya@gmail.com.

СИМОНЕНКО Олександр Володимирович, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України, Київ, Україна.

Oleksandr SYMONENKO, Dr. habil., Institute of Archaeology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID: 0000-0001-6878-556X,

e-mail: symonenko6@gmail.com.

СІКОЗА Денис, магістр, Обласна інспекція по охороні пам'яток історії та культури Департаменту реалізації гуманітарної політики Херсонської обласної державної адміністрації, Херсон, Україна.

Denys SIKOZA, MA, the Regional Inspectorate for the Protection of Historical and Cultural Sites of the Department of Humanitarian Policy Implementation of the Kherson Regional State Administration, Kherson, Ukraine.

ORCID: 0000-0002-7287-3084,

e-mail: arheolog111@gmail.com.